

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวพัน(Linkage Theory)

เป็นทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ James N. Rosenau (พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2536 :30) ซึ่งได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่ามีปัจจัยภายใน (Internal Factors) และปัจจัยภายนอก (External Factors) โดย Rosenau ได้เรียกการเมือง หรือ การกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยยึดพื้นฐานลักษณะดังกล่าวว่า เป็นการเมืองแบบเกี่ยวพัน (Linkage Politics) และเรียกทฤษฎี หรือการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายต่างประเทศตามแนวนี้ ว่าเป็น ทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory) สาละสำคัญของทฤษฎีนี้มีว่า “การเมืองระหว่างประเทศ นั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเมืองภายใน ระบบของการเมืองทั้งสองนี้มีความคาบเกี่ยวกัน อยู่ กล่าวคือ การเมืองระหว่างประเทศเป็นได้ทั้งเหตุและผลของการเมืองภายในประเทศ ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วย ในทำนอง เดียวกัน ปรากฏการณ์ทางการเมืองหรือสภาวะแวดล้อมภายในประเทศก็สามารถส่งผลกระทบต่อ รูปแบบ หรือพฤติกรรมการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้ในทางกลับกัน

Rosenau ได้อธิบายคำว่า ปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยภายนอกประเทศไว้ ดังนี้

ปัจจัยภายในประเทศ หรือสภาวะแวดล้อมภายในประเทศ หมายถึง

- ก. บทบาทของผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศ
- ข. สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ
- ค. ปัญหาการเมืองภายในประเทศ
- ง. อุดมการณ์
- จ. บทบาทของกลุ่มอิทธิพลของสื่อมวลชนภายในประเทศ
- ฉ. มติมหาชน และบทบาทของสื่อมวลชนภายในประเทศ

ปัจจัยภายนอกประเทศ หรือสภาวะแวดล้อมภายนอกประเทศ หมายถึง

- ก. เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศอื่นๆ ซึ่งอาจจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกำหนด และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศนั้นๆ
- ข. สภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศ ทำที่หรือ นโยบายต่างประเทศของประเทศอื่นๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในระบะเวลานั้น

แนวความคิดของ Rosenau ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามแนวทางการเมือง เกี่ยวพันว่า สังคมโลกถูกเชื่อมโยงด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีและการสื่อสารคมนาคมทำให้ ระบบการเมืองภายในเกิดขึ้นภายในสภาพแวดล้อมที่ใหญ่กว่าระบบการเมืองของมันเอง ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี เป็นต้น และในลักษณะเดียวกันย่อมได้รับ ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมดังกล่าวด้วย ส่วนระบบการเมืองระหว่างประเทศก็เกิดใน สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ขณะเดียวกันก็ส่งผลและรับผลกระทบจากลักษณะบางประการที่ เกิดในแต่ละรัฐด้วย (ปรัชญา เวสารัชช์, 2533:81-84) เราสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ นโยบาย สภาพแวดล้อม และพฤติกรรมทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ดังนี้

1) ผลจากนโยบาย (Policy Outputs) หมายถึง ผลของพฤติกรรม ซึ่งเริ่มจากภายใน ระบบการเมืองหนึ่ง เช่น รัฐ และส่งต่อไปกระทบสภาพแวดล้อม เช่น ระบบระหว่างประเทศ หรือสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตัวอย่างเช่น ประเทศเยอรมนีและ ญี่ปุ่น ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง มีนโยบายก้าวร้าว มุ่งขยายอำนาจทางทหาร ซึ่งมีผลให้เกิดความ วุ่นวายในโลก

2) สิ่งที่กระทบสภาพแวดล้อม (Environmental Inputs) หมายถึง ผลของพฤติกรรมที่ เกิดโดยรัฐ กลุ่มบุคคล หรือองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งกระทบสภาพแวดล้อม คล้ายกับผลจาก นโยบายแต่กว้างกว่า เช่น ระบบระหว่างประเทศเปลี่ยนจากระบบคูลแห่งอำนาจมาเป็นระบบที่ อำนาจรวมอยู่ที่มหาอำนาจบางประเทศ เพราะมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านอาวุธโดยสหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต การพัฒนาเช่นนี้เป็นสิ่งที่กระทบสภาพแวดล้อม

3) ผลจากสภาพแวดล้อม (Environmental Outputs) หมายถึง ผลของพฤติกรรมที่เกิด จากสภาพแวดล้อมและกระทบหรือถูกรองรับโดยระบบการเมือง ตัวอย่างเช่น การที่มีการแพร่ของ อาวุธนิวเคลียร์มากขึ้น ทำให้หลายรัฐต้องพัฒนา และมีอาวุธนิวเคลียร์ดังกล่าว

4) สิ่งที่กระทบนโยบาย (Policy Inputs) หมายถึง ผลของพฤติกรรม ซึ่งเข้ามาป้อนสู่การ กำหนดนโยบาย โดยผลพฤติกรรมดังกล่าวเกิดจากสภาพแวดล้อมนอกการเมือง เช่น สงคราม ในอินโดจีนทำให้กลุ่มประเทศอาเซียต้องปรับนโยบายความร่วมมือระหว่างกัน สงครามเป็นสิ่งที่ กระทบนโยบาย

เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เด่นชัดขึ้น Rosenau ได้แบ่งระบบการเมืองออกเป็น 4 ลักษณะ 24 ประเภท ดังนี้

ก. ตัวแสดง ซึ่งมี 7 ประเภท ได้แก่ เจ้าหน้าที่บริหารหรือคนในคณะรัฐบาล เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ (ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทน) ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการทหาร พรรค การเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผู้นำ

ข.ทัศนคติ มี 3 ประเภท ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมการเมือง มติมหาชน

ค.สถาบัน มี 3 ประเภท ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ระบบราชการ สถาบันทหาร การเลือกตั้ง ระบบพรรค ระบบการสื่อสาร สถาบันสังคม

ง.กระบวนการมี 6 ประเภท ได้แก่การเรียนรู้ทางสังคม หรือสังคมประกิต และการดึงคนเข้าร่วมในกระบวนการการเมืองและสังคม การขยายความหรือชี้แจงผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย และกระบวนการรวมตัวหรือแตกสลายของกลุ่มคน

สำหรับสถานะแวดล้อมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะคือ

ก.สถานะแวดล้อมประชิด (Contiguous) หมายถึง ระบบการเมืองอื่นๆ ซึ่งอยู่ประชิดพรมแดนของระบบการเมืองที่กำลังศึกษา เช่น ถ้าระบบการเมืองที่กำลังศึกษา คือ ประเทศไทย สถานะแวดล้อมประชิดก็ได้แก่ ลาว กัมพูชา พม่า มาเลเซีย

ข.สถานะแวดล้อมภูมิภาค (Regional) หมายถึง ระบบการเมืองอื่นในภูมิภาค เช่น เอเชียอาคเนย์ เป็นสถานะแวดล้อมที่กว้างกว่าสถานะแวดล้อมแรก

ค.สถานะแวดล้อมสงครามเย็น (Cold War) หมายถึง สถานะแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงแข่งขันและขัดแย้งระหว่างอภิมหาอำนาจในสงครามเย็น เช่น กรณีการเจรจาลดกำลังอาวุธ การสำรวจอวกาศ

ง.สถานะแวดล้อมทางเผ่าพันธุ์ (Racial) หมายถึง ความคาดหวัง แนวโน้ม และความขัดแย้งภายในกระบวนการเมือง ซึ่งสถานะแวดล้อมนี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีเผ่าพันธุ์ หรือเชื้อชาติที่แตกต่างกัน

จ.สถานะแวดล้อมทางทรัพยากร (Resources) หมายถึง กิจกรรมทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต ดำเนินการ และใช้สินค้าและบริการทั้งหมดในโลกภายนอกกระบวนการที่กำลังศึกษา เช่น ระบบการค้าระหว่างประเทศ

ฉ.สถานะแวดล้อมทางองค์การ (Organization) หมายถึง สถาบันและกิจกรรมขององค์การระหว่างประเทศต่างๆ

ตัวอย่างเช่น การที่ประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปปักกิ่งในปี พ.ศ.2515 เพื่อปรับความสัมพันธ์กับจีน และในปีเดียวกันก็ได้เดินทางไปสหภาพโซเวียตเพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดสำหรับการเมืองภายในสหรัฐฯ ซึ่งในช่วงก่อนหน้านี้ที่ประธานาธิบดีนิกสันจะเปลี่ยนทำทีนโยบายต่างประเทศดังกล่าวนี้ ได้เกิดการเรียกร้องของมหาชนอเมริกัน นับเป็นมติมหาชนที่ต้องการให้สหรัฐฯ เลิกทำสงคราม ทั้งนี้เพราะการทำสงครามของสหรัฐฯ ประสบความล้มเหลว นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจภายในสหรัฐฯ ด้วย และเป็นจังหวะเดียวกับที่จะมีการเลือกตั้ง

ประธานาธิบดีสหรัฐฯครั้งต่อไป ประธานาธิบดีจีนจึงต้องการจะได้คะแนนนิยมจากมหาชนอเมริกัน เพื่อจะได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อไป และอีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ นโยบายต่างประเทศของจีนสมัยที่เติ้งเสี่ยวผิงมีอำนาจตัดสินใจเข้าได้ผลักดันให้จีนเปิดประเทศในปี พ.ศ.2521 ทำให้จีนติดต่อกับประเทศทุนนิยมมากขึ้น มีการร่วมมือทางเศรษฐกิจ และเรียนรู้วิทยาการก้าวหน้าจากทั้งยุโรป ตะวันตก สหรัฐฯ แคนาดา และญี่ปุ่นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยภายในก็คือ มีการเปลี่ยนแปลงบุคคลชั้นนำในคณะกรรมการการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งบุคคลชั้นนำเหล่านั้นอยู่ในสายของเติ้งเสี่ยวผิง ส่วนใหญ่เป็นพวกหัวสมัยใหม่และเป็นผู้พัฒนา ซึ่งมีคำกล่าวว่ายนโยบายต่างประเทศของจีนในสมัยของเติ้งเสี่ยวผิงได้เน้นสันติภาพเพื่อการพัฒนา คือ พัฒนาตามนโยบายสี่ทันสมัย ส่วนปัจจัยภายนอก คือ การที่จีนต้องการรับความรู้ทางเทคโนโลยี และการร่วมมือทางเศรษฐกิจรวมทั้งญี่ปุ่น โดยเฉพาะสหรัฐฯก็ต้องการที่จะมีจีนเป็นมิตรทางยุทธศาสตร์เช่นเดียวกัน จีนก็ต้องการเสริมดุลยภาพร่วมกับกลุ่มดังกล่าวเพื่อต่อต้านและสกัดกั้นสหภาพโซเวียต สรุปได้ว่าทฤษฎีนี้ปัจจัยภายในจะต้องเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันกับปัจจัยภายนอก

ดังนั้น การนำเอาทฤษฎีเกี่ยวพัน(Linkage Theory) มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษานั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าจะทำให้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-จีนเป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจน ทั้งนี้เพราะในความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองไม่ว่ายุคสมัยใด ย่อมมีเหตุปัจจัยทั้งภายในภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผลของความสัมพันธ์ที่ปรากฏ

2.2 ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence Theory)

เป็นทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye. ได้ศึกษาถึงการพัฒนาของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากบทบาทที่มีเพิ่มมากขึ้นของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐบาลในการเมืองโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยี และบทบาทของเศรษฐกิจในการเมืองโลก การศึกษาดังกล่าวของ Keohane และ Nye ได้รับความสนใจมาก เพราะได้เริ่มมองความสัมพันธ์ของระบบโลกที่แตกต่างไปจากการศึกษาแบบเดิมที่มองว่ารัฐเป็นตัวแสดงเองในการเมืองโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามทฤษฎีของ “สังคมนิยม”

Keohane และ Nye ได้เสนอแนวคิดว่า ระบบความสัมพันธ์ของประเทศต่างๆ ในโลกปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นทุกขณะ จนกลายเป็นการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence Theory) (Peter Willetts, 1981: 104) กล่าวคือ

1. ลักษณะระบบสังคมโลกที่มีการพึ่งพาอาศัยกันนั้น ประเทศต่างๆ มีการติดต่อได้หลายช่องทาง ทั้งในระบบราชการและภาคเอกชน

2. การพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างสลับซับซ้อน จะครอบคลุมเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทุกเรื่องเท่าเทียมกัน จนไม่ว่าจะจัดลำดับความสำคัญได้อย่างชัดเจนว่า ความมั่นคงด้านการทหารเป็น “การเมืองระดับสูง” หรือเรียกความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมว่าเป็น “การเมืองระดับต่ำ”

3. การใช้กำลังทหารได้ลดความสำคัญลงไป และไม่ได้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ หรือมีผลต่อความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

นอกจากนั้น เขาทั้งสองเห็นว่าระบบการเมืองโลกเปลี่ยนแปลง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในกระบวนการทางเศรษฐกิจ โครงสร้างของอำนาจของโลก โครงสร้างอำนาจในแต่ละปัญหา ตลอดจนความสามารถของอำนาจถูกกระทบกระเทือนโดยองค์การระหว่างประเทศ จากการศึกษากรณีศึกษาต่างๆ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปโดยปัจจัยตัวเดียวหรือหลายตัวรวมกันก็ได้ (สุรัชย ศิริไกร ,2527:52)

ข้อเสนอแนะที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ ในระบบพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างสลับซับซ้อน การพึ่งพาอาศัยกันและกันก่อให้เกิดการต่อรองทางการเมืองแทนที่การใช้กำลัง ดังนั้น การนำทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างสลับซับซ้อนมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ไทย – จีน เสริมการนำในภาพรวมนอกเหนือจากทฤษฎีเกี่ยวกับ และทฤษฎีภาพลักษณ์ของชาติมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยแล้ว จะทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ขึ้นเนื่องจากครอบคลุมในทุกเรื่องที่เป็นระบบของความสัมพันธ์ เพราะตั้งแต่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ครอบคลุมทุกเรื่องทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ได้จัดลำดับหรือให้ความสำคัญว่าความสัมพันธ์ด้านใดมีความสำคัญมากกว่ากัน กับทั้งการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน และอย่างไม่เป็นทางการระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศอีกด้วย การศึกษาทฤษฎีระหว่างประเทศ จึงมีส่วนสำคัญต่อการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากไทยกับจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี 2518 ความร่วมมือระหว่างสองประเทศมีการขยายตัวตามลำดับ ไม่ว่าในทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาการของความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองได้ผลักดันให้ความสัมพันธ์ทางการเมืองกระชับมากยิ่งขึ้น การขยายตัวของความร่วมมือในด้านต่างๆระหว่างจีนไทยทำให้ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ภาษาจีนและเรื่องจีนเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ รัฐบาลไทยมีการควบคุมการศึกษาเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับจีนอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะเรื่องภาษาจีน ซึ่งรัฐบาลไทยมองว่าเป็นเครื่องมือเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของชาวจีนกลุ่มต่างๆ อันที่จะส่งผลร้ายต่อความมั่นคงของไทย

หลังจากสงครามเย็นยุติลง สังคมโลกเปลี่ยนแปลงจากความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองหันมาให้ความสำคัญต่อเรื่องเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนได้พัฒนาก้าวหน้าไปมากยิ่งขึ้นและเป็นความร่วมมือในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ที่ได้พัฒนาความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีแล้ว ทั้งสองประเทศยังได้กระชับความร่วมมือในระดับภูมิภาคและพหุภาคีให้มากขึ้น รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาจีน จึงได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในไทย

2.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน

นฤมิตร สอดสุข (2524: 25) กล่าวว่าจากเหตุการณ์การเมืองภายในของจีนครั้งสำคัญซึ่งเกิดจากความขัดแย้งกันในจีนและส่งผลกระทบมาถึงไทย นั่นคือ กรณีความขัดแย้งระหว่างฝ่ายสนับสนุนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายใต้การปกครองของราชวงศ์แมนจู กับฝ่ายสนับสนุนระบบสาธารณรัฐภายใต้การปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซน และความขัดแย้งระหว่างฝ่ายก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของจอมพลเจียงไคเช็ค กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง ซึ่งต่างก็ทำการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียรวมทั้งในไทยด้วย ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในหมู่ชาวจีนในไทยเพื่อสนับสนุนฝ่ายที่ตนฝักใฝ่ ประกอบกับการที่ชาวจีนในไทยซึ่งมีความสามารถในการค้าได้ผูกขาดเศรษฐกิจของไทยไว้ได้อย่างกว้างขวาง รัฐบาลไทยจึงได้หาทางใช้มาตรการรุนแรงทางการเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อควบคุมและลดอิทธิพลของชาวจีนในไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม

สิรินทร์ พันธ์นัย (2538:47) กล่าวว่า การเป็นปฏิปักษ์ของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต่อจีนนั้น ต้องเข้าใจว่าเป็นท่าทีหรือการแสดงออกอย่างเป็นทางการเท่านั้น เพราะโดยส่วนตัวแล้วจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีตระหนักถึงความสำคัญของจีนที่มีต่อความมั่นคงของไทย จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงต้องการจะสร้างความสัมพันธ์อย่างลับ ๆ กับจีน ด้วยการให้ความเห็นชอบต่อความคิดของ ดร.สังข์ พันธุ์นัย ที่เล็งเห็นว่า ไทยควรจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับจีนไว้ แม้รัฐบาลจีนกับไทยจะได้ตัดความสัมพันธ์ต่อกันในทางการเมืองแล้วก็ตามในการนี้ ดร.สังข์ พันธุ์นัย ได้แนะนำให้ส่งบุตรชายและบุตรสาวที่อายุยังน้อยของตนไปเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ให้ความเห็นชอบด้วย

ต่อมาความสัมพันธ์ไทย-จีน ถือว่าอยู่ในช่วงที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ นับจากสงครามกลางเมืองของจีนยุติลง และฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะ เหมาเจ๋อตงได้ประกาศสถาปนาประเทศเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ.2492 (ค.ศ. 1949) มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เพราะแตกต่างกันด้วยลัทธิ

อุดมการณ์ ในช่วงดังกล่าวมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

อภิญา รัตนมงคลมาส (2524: 38) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในช่วงดังกล่าว เช่นกันว่า ถ้ามองความสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างเป็นทางการแล้ว เราจะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยเริ่มดำเนินมาตรการที่เข้มงวดมาก เช่นการจำกัดจำนวนคนจีนเข้าเมือง และควบคุมคนต่างด้าวอย่างเคร่งครัด ทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ยื่นข้อประท้วงทางการปฏิบัติตามนโยบายนี้ เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2493 (ค.ศ.1950) ซึ่งทางรัฐบาลไทยไม่สนใจในคำประท้วงนี้ แต่กลับเพิ่มการปราบปรามจับกุมคนจีนที่นิยมจีนคอมมิวนิสต์มากขึ้น ในที่สุดก็ได้ออกนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์มาผสมผสานกับนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนควบคู่กันไป การกระทำดังกล่าวนี้เป็นการสร้างความตึงเครียดทางการเมืองให้เพิ่มขึ้นทีละน้อย ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 (ค.ศ.1952) นั้นเอง รัฐบาลไทยก็ได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สามารถนำมาใช้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนทั่วไปที่มีความคิดเห็นขัดแย้งและไม่เห็นด้วยกับการกระทำต่าง ๆ ของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน ภายหลังจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้แล้วได้มีการจับกุมชาวจีนเป็นจำนวนมาก

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518 (ค.ศ.1975) ประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ความสัมพันธ์กับรัฐบาลของทั้งสองประเทศก็ดำเนินไปค่อนข้างราบรื่น ถ้านับช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงก่อนการสิ้นสุดสงครามเย็น (พ.ศ.2533 ค.ศ.1990) แล้วในช่วงเวลาดังกล่าวมีวรรณกรรมที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-จีน ได้แก่

จุลชีพ ชินวรรณ (2529: 458) กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-จีน ในช่วงเวลาดังกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทยได้ทวีความใกล้ชิดยิ่งขึ้น ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2528 (ค.ศ.1985) ประธานาธิบดีหลี่เซียนเนียน ได้มาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และประเทศทั้งสองได้ลงนามในข้อตกลง 2 ฉบับ ฉบับหนึ่งว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อีกฉบับหนึ่งว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ต่อมาในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2528 (ค.ศ.1985) ประเทศทั้งสองได้ฉลองการครบรอบ 10 ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการอย่างเอิกเกริก จีนได้ส่งคณะนาฏศิลป์ไปร่วมฉลองในประเทศไทย การค้าขายระหว่างไทยและจีนก็ขยายตัวอยู่ในระดับน่าพอใจประมาณ 400-500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

จุลชีพ ชินวรรณ (2535:132) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า นอกจากไทยและจีนจะติดต่อกับขายกันตามปกติแล้ว ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็มีการติดต่อแลกเปลี่ยนระหว่างกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งเรื่องการศึกษา กีฬา และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ทางด้านการเมืองปรากฏว่า บุคคลสำคัญของทั้งสองประเทศก็เดินทางไปเยี่ยมเยียนกันตลอดเวลา เช่น นายเติ้งเสี่ยวผิง รอง

นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีนในขณะนั้นได้เดินทางมาเยือนไทย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีของไทย ก็เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามด้วย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีของไทยคนต่อมา และในยามที่ประเทศชาติอยู่ในภาวะคับขัน อันเกิดจากภัยคุกคามของเวียดนามเมื่อปี พ.ศ.2521(ค.ศ.1978) จีนก็ได้ให้ความช่วยเหลือไทย ด้วยการทำ “สงครามสั่งสอนเวียดนาม” เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2522(ค.ศ.1979) ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในยามที่มีภัยคุกคาม อีกทั้งยังเป็นการช่วยกระชับสัมพันธไมตรี ระหว่างประเทศทั้งสองให้สนิทแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

เขียน ชีระวิทย์ (2541:270-281) ในผลงานวิจัยชุดเอเชีย โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เรื่องนโยบายต่างประเทศจีน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-จีนว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมา ความสัมพันธ์เปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์และร่วมมือมากกว่า ทั้งด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ ซึ่งมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ในทางการร่วมมือทางวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม คนไทยและคนจีนมีความผูกพันกันทางสายเลือดและวัฒนธรรม การติดต่อไปหา สามีทั้งมิติที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะมีความล้าลึกและรอบด้านมากกว่าความสัมพันธ์ กับชนชาติอื่น

จากวรรณกรรมที่เขียนถึงการพัฒนาการของความสัมพันธ์ไทย-จีน ที่มีความร่วมมือและความขัดแย้งนั้น จะเป็นงานด้านประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ที่จะทำให้ทำความเข้าใจสาเหตุของการกำหนดนโยบายทางด้านความร่วมมือทางวิชาการได้มากยิ่งขึ้น

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวกับการสอนภาษาจีนในประเทศไทย

อุเทน เตชะไพบูลย์ (2535: 1) ได้กล่าวถึงการที่ ผู้นำชาวจีนในประเทศไทยได้ริเริ่ม สร้างมหาวิทยาลัยหัวเฉียวจงเซ่ง ซึ่งเป็นโครงการมหาวิทยาลัยของมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง เป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นนิมิตรหมายอันดีของโรงเรียนจีนที่จะมีการศึกษาขึ้น มหาวิทยาลัย เมื่อปีพ.ศ.2535(ค.ศ.1992) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวจงเซ่ง ก็ได้เริ่มเปิดทำการสอนใน คณะมนุษยศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนและภาษาอังกฤษ (Bachelor of Arts Chinese and English) โดยได้ขออนุญาตขอพระราชทานชื่อมหาวิทยาลัย แห่งนี้ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของชาวจีนโพ้นทะเลและ ดำรงไว้ซึ่งเกียรติคุณของท่านเหล่านี้ ได้ขอพระราชทานอนุญาตให้มีชื่อว่า “หัวเฉียว” อยู่ด้วย ซึ่ง หมายถึงชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งก็ได้ทรงพระราชทานชื่อว่า “มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ”

สารสิน วีระผล (2515:2) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกว่าคณะรัฐศาสตร์ได้เปิดสอนภาษาจีนขึ้นเป็นแห่งแรกในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ซึ่งอยู่ในความนิยมและยอมรับกันแล้ว อีก 2 ปีต่อมา คณะอักษรศาสตร์ก็ได้เปิดสอนภาษาจีนเป็นส่วนหนึ่งของภาษาต่างประเทศในขณะเดียวกันก็ได้ก่อตั้งชมรมจีนศึกษา และได้ออกเอกสารชื่อ วารสารจีนศึกษาซึ่งมีผลงานด้านวิชาการ เช่น The Chinese and the National Integration in Southeast Asia (พ.ศ.2515 หรือค.ศ.1972) โดย Jacques Amyot The Nanyang Chinese (พ.ศ.2515 หรือค.ศ.1972) โดย Sarasin Virapol รายงานผลการสัมมนาเรื่องสู่ทางการลงทุนระหว่างไทยกับจีน(พ.ศ.2528 หรือค.ศ.1985) ภูวดล ทรงประเสริฐ คนจีนในยุคนาน (พ.ศ.2532หรือค.ศ.1989) โดย ศาสตราจารย์ ดร.เขียน ธีระวิทย์ การส่งเงินกลับประเทศจีนโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (พ.ศ.2532หรือค.ศ.1989) โดย สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ Yunnan Trade in the Nineteenth Century โดย Chirannan Prasertkul(พ.ศ.2532 หรือค.ศ.1989)

ด้าน วิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์ (2533: 1) ได้อธิบายถึงตัวอักษรในภาษาจีนว่า ภาษาจีนมีลักษณะพิเศษกล่าวคือ มีใช้พยัญชนะมาผสมกับสระ เช่นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ จึงเรียนค่อนข้างยาก นักเรียนมีโอกาสเรียนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ปีละ 180 ชั่วโมง จากที่เรียนในชั้น ป.1-4 ก็เพียง 720 ชั่วโมง ความรู้ไม่เพียงพอ แม้แต่จะเขียนจดหมายก็ยังเขียนไม่ได้ แต่ภายหลังปี พ.ศ.2518(ค.ศ.1975) หลังจากประเทศไทยมีสัมพันธภาพกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นักลงทุนจีนก็มาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้นบ้างก็ร่วมลงทุนด้วยกัน มีนักท่องเที่ยวที่พูดภาษาจีนมาเที่ยวประเทศไทยปีละหลายแสนคน สำนักพระราชวังและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงต้องของรื้อให้มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดอบรมมัคคุเทศก์ภาษาจีนรุ่นพิเศษขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2533 (ค.ศ. 1990) นอกเหนือจากที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดอบรมมัคคุเทศก์ภาษาจีนมาแล้วก่อนหน้านี้หลายปี

วรรณ วิสุทธิพิทักษ์กุล (2533: 1) ได้อธิบายว่า ภาษาจีนเป็นภาษาหนึ่งที่เป็นภาษาหลักของโลกที่ใช้สื่อสารกันอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยได้มีการยอมรับกันมากขึ้นกว่าแต่ก่อน การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยโดยทั่ว ๆ ไป ยังใช้ระบบเก่า ซึ่งเน้นการท่องจำ อ่าน คิด เขียน โดยไม่เกิดแรงจูงใจให้ได้ใช้ในชีวิตจริง การเรียนภาษาจีนในระดับประถมก็ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร แม้นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชาวจีนและผูกพันกับภาษาจีนแต่เด็กในระดับนี้จะลืมภาษาที่เรียนมา หรือว่ากลับคืนไปให้ครูเป็นจำนวนมาก ครูที่สอนจึงต้องมีการพัฒนาด้านสื่อการสอน ใช้การสะกดเป็นภาษาอังกฤษ โดยเป็นตัว โพนติก (Phonetic) และต้องรู้จักที่จะปลูกเร้าให้เกิดความสนใจและเห็นความสำคัญของภาษาจีน เช่น แนะนำให้รู้จักสภาพของประเทศ และเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน เช่น การจัดงาน “วันหนึ่งใน

ประเทศจีน” วันตรุษจีน วันชาติจีน และจัดชมรมภาษาจีน นาฏศิลป์จีน ส่วน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (อ้างในชมรมสมาพันธ์เชื้อสายจีน จังหวัดภูเก็ต, 2536, หน้า 55-56) ได้กล่าวว่า อักษรจีนเป็นอักษรวิธีอีกชนิดหนึ่งในโลก ซึ่งไม่ตรงกับใครและไม่มีใครเหมือน เป็นอักษรวิธีซึ่งไม่มีอักษรหรือไม่มีสระ หนังสือแต่ละตัวเป็นเครื่องแสดงความคิดที่ตรงกัน ในบรรดาคนจีนพันล้านคน การศึกษาหนังสือจีนในเมืองไทยแต่ก่อนมีเสรีภาพที่จะสอนหนังสือจีนโดยบริบูรณ์ คนที่จบออกมาจะมีความเชี่ยวชาญในหนังสือและภาษาอย่างน่าเลื่อมใส และสามารถไปต่อภาษาจีนให้พิสดารขึ้นได้ แต่เมื่อประมาณ 40 กว่าปีมาแล้วไม่ได้มีการสอนภาษาจีนในโรงเรียนจีนอีกต่อไป หรือถ้าจะสอนก็สอนในขอบเขตอันจำกัดจนเกือบจะไม่เป็นประโยชน์อันใด ความจริงภาษาจีนเป็นภาษาหนึ่งในโลกที่มีภาษาพูดมากถึงพันล้านคนเป็นภาษาที่มีวรรณคดีและบอกเล่าถึงวัฒนธรรมอันสูงส่งตลอดจนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและสรรพวิชาความรู้ต่าง ๆ อีกมากมายสุดที่จะประมาณได้ ประตูที่ปิดไว้ระหว่างภาษาไทยกับภาษาจีนควรจะได้เปิดกว้างแล้ว เพราะภาษาจีนเป็นภาษามนุษย์อีกภาษาหนึ่งในโลกเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และภาษาอื่น ๆ ฉะนั้นก็ควรจะมีระบบหรือวิธีการสอนภาษาจีนเช่นเดียวกับสถาบัน เอ.ยู.เอ สอนภาษาอังกฤษ สถาบันเกอเธ่สอนภาษาเยอรมัน สถาบันอาลิยองฟรองเซย์ (Alliance Française) สอนภาษาฝรั่งเศส แต่เหตุใดภาษาจีนเป็นภาษาที่ใหญ่ที่สุดในโลกภาษาหนึ่ง เป็นภาษาที่คนไทยจะใช้ประโยชน์มาแสวงหาความรู้ และประกอบธุรกิจค้าขาย ทำไมจึงไม่มีสถาบันที่จะมาสอนภาษาจีนได้โดยไม่จำกัด

วรรณกรรมที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยเป็นงานด้านประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ส่วนผลงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพการสอนภาษาจีนในปัจจุบันคือ

เอกสารที่พูดถึงที่มาและการจัดตั้งสำนักงานปฏิบัติงาน HSK ในประเทศไทย (www.China2learn.com) อธิบายว่าหลายปีที่ผ่านมาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยได้รับความสนใจโดยทั่วไปจากมหาวิทยาลัย และสถาบันการเรียนการสอนต่างๆ มีการเปิดสอนภาษาจีนกันหลายที่ แต่สถาบันการสอนภาษาจีนดังกล่าวยังไม่มีวิธีการวัดผล ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มีประสิทธิผลและเป็นแบบวิทยาศาสตร์ รวมทั้งหน่วยงานหรือบริษัทต่างๆ ยังไม่มีมาตรฐานการวัดระดับความรู้ภาษาจีนที่เชื่อถือได้ในการรับบุคลากรที่มีความรู้ทางภาษาจีน ดังนั้นการจัดให้มีการสอบ HSK ขึ้นในประเทศไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และการสอบ HSK นี้จะเป็นแรงกระตุ้นและยกระดับการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยให้ดีขึ้น

ปัจจุบันนี้ด้วยความพยายามและความร่วมมือของทุกฝ่าย วิทยาลัยนานาชาติแห่งวัฒนธรรมตะวันออก(OCA) สถาบันสอนภาษาจีนกลางระดับมาตรฐานแห่งแรกในประเทศไทย ได้รับความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย เพื่อจัดตั้งสำนักงานปฏิบัติงาน HSK และคณะกรรมการปฏิบัติงาน การ

สอบวัดระดับความรู้ภาษาจีน HSK แห่งประเทศไทย ขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2538(ค.ศ.1995) คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยวิทยาลัยนานาชาติแห่งวัฒนธรรมตะวันออก(OCA) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยรังสิต และผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาจีน โดยมี ศ.ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ เป็นประธานคณะกรรมการปฏิบัติงาน HSK ที่ประชุมคณะกรรมการปฏิบัติงาน การสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนตกลงจัดให้มีการสอบ HSK ครั้งแรกในประเทศไทยขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม 2538(ค.ศ.1995) โดยมีเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนแห่งชาติกรุงปักกิ่งมาดำเนินการสอบโดยตรง

ในหนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (2004:2) ได้กล่าวถึงการสร้างศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธรว่า เมื่อได้เปิดความสัมพันธ์เป็นปกติต่อกันแล้ว ทั้งสองประเทศได้มีความใกล้ชิดกันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวคือภาษา เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การติดต่อสื่อสารระหว่างกันยังมีปัญหาและไม่สะดวก ดังนั้นความคิดที่จะฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาจีนจึงได้เกิดขึ้นมา หลังจากที่มีการสอนภาษาจีนในประเทศไทยได้หยุดชะงักลงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความพยายามที่จะให้มีการจัดตั้งสถาบันสอนภาษาและวัฒนธรรมจีนในประเทศไทยเกิดขึ้นหลายครั้งทั้งจากภาครัฐและเอกชน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จวบจนกระทั่งปีพุทธศักราช 2542(ค.ศ.1999) จึงมีการนำความคิดดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง และในที่สุดก็สามารถจัดตั้งได้สำเร็จด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งของรัฐบาลประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในหนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์การจัดตั้งของศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร นอกจากเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนให้มีมาตรฐานแล้ว ยังจะต้องเสริมสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์ไทย – จีน และจัดการอบรมความรู้ภาษาจีนให้กับผู้สนใจทั้งในประเทศไทย และประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง